

SEÐLABANKI ÍSLANDS

Þekking Íslendinga á lífeyriskerfinu

Það sem kemur fram í kynningunni er á ábyrgð höfundar og þarf ekki að endurspegla afstöðu Seðlabanka Íslands

Rannsóknastofnun lífeyrismála
Ársfundur 7. nóvember 2024

Þorsteinn Sigurður Sveinsson

Dagskrá

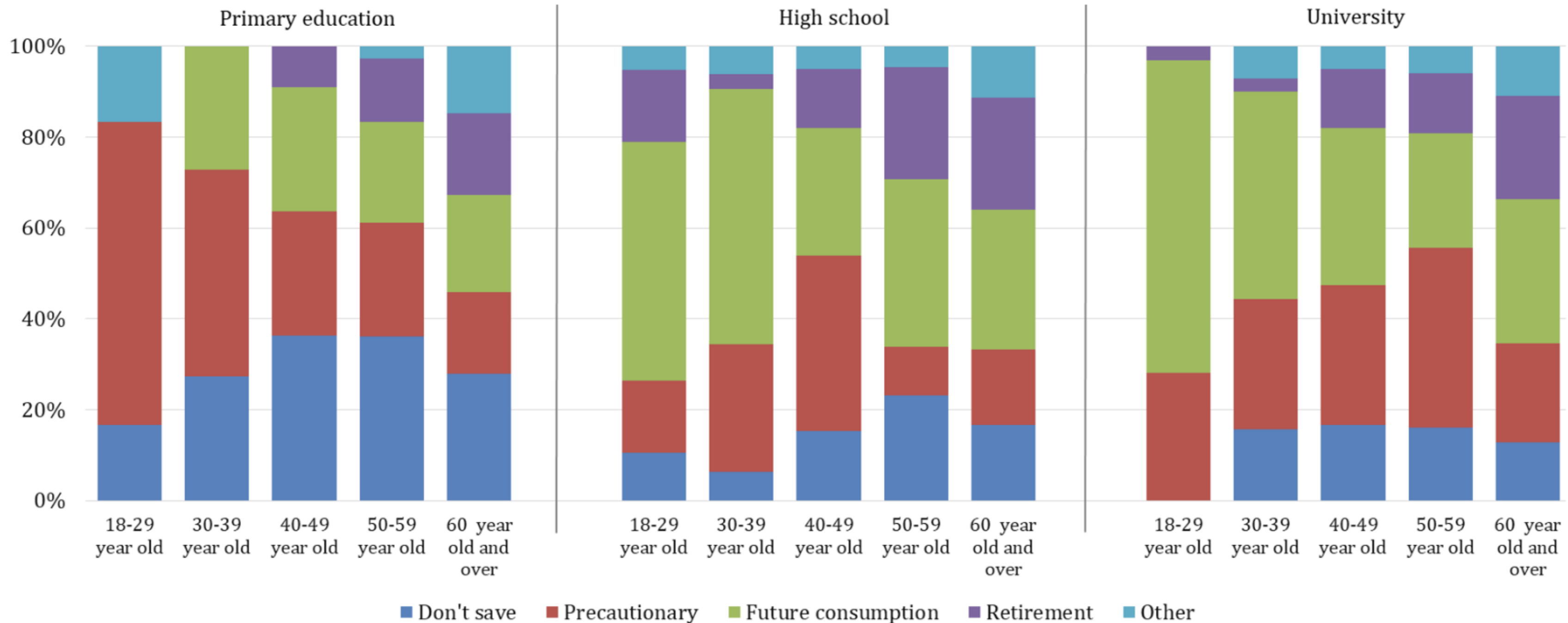
- Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu
+ vísbendingar úr rannsóknarritgerð
- Þekking á séreignasparnaði
- Þekking á almannatryggingum
- Íslensk rannsókn um ungt fólk og lífeyrismál
- Stiklað á stóru varðandi niðurstöður erlendra rannsókna

Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu

- Könnunin fór fram dagana 27. september til 7. október 2021
- Svarendur voru 946 talsins
 - Af öllu landinu
 - 18 ára og eldri
- Framkvæmd af Maskínu
- Markmið könnunarinnar var að rannsaka ástæður fyrir því hvernig fólk brást við hækkun framlags atvinnurekenda til skyldulífeyrissparnaðar 2016-18

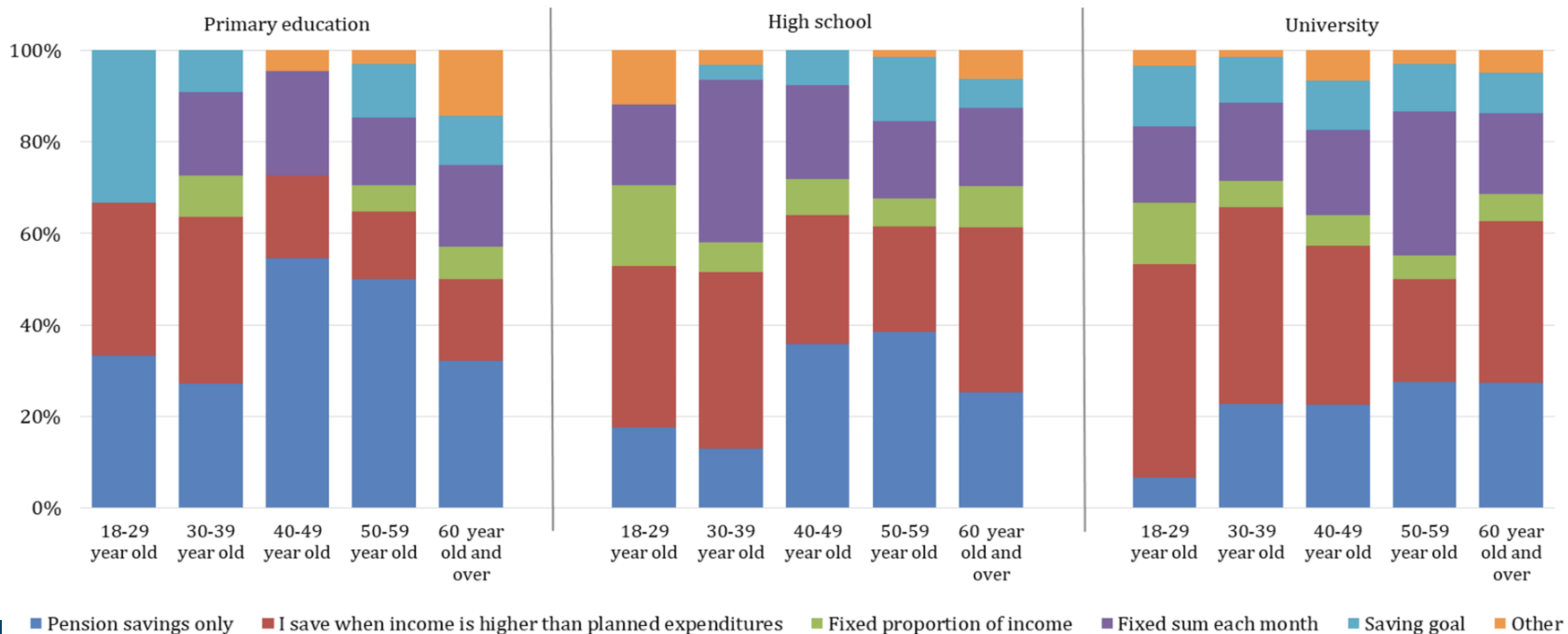
Hver eftirfarinna valkosta lýsir best markmiði þínu með sparnaði?

Fyrir þá sem eru minna menntaðir er hvatinn til sparnaðar í minna mæli til efri árána, en... →

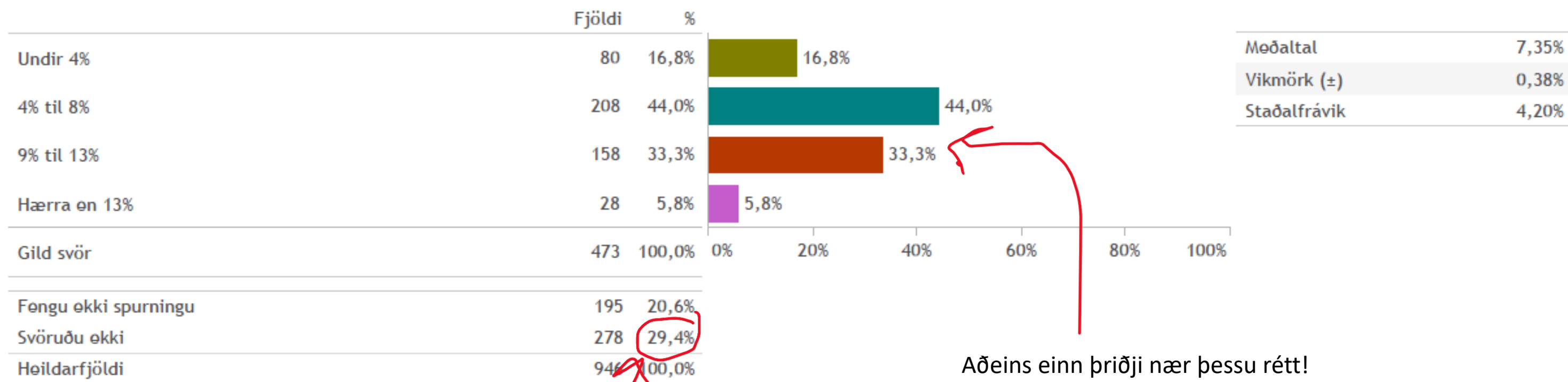
...lífeyrissparnaður er stærra hlutfall af heildarsparnaði þeirra minna menntuðu heldur en hjá meira menntuðum hópum

7. Hver eftirfarinna valkosta lýsir best hvernig þú hagar „öðrum sparnaði“?

Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu

3. Hve hátt hlutfall (prósent) af launum þínum telur þú að vinnuveitanda þínum sé skylt að greiða í lífeyrissjóð?

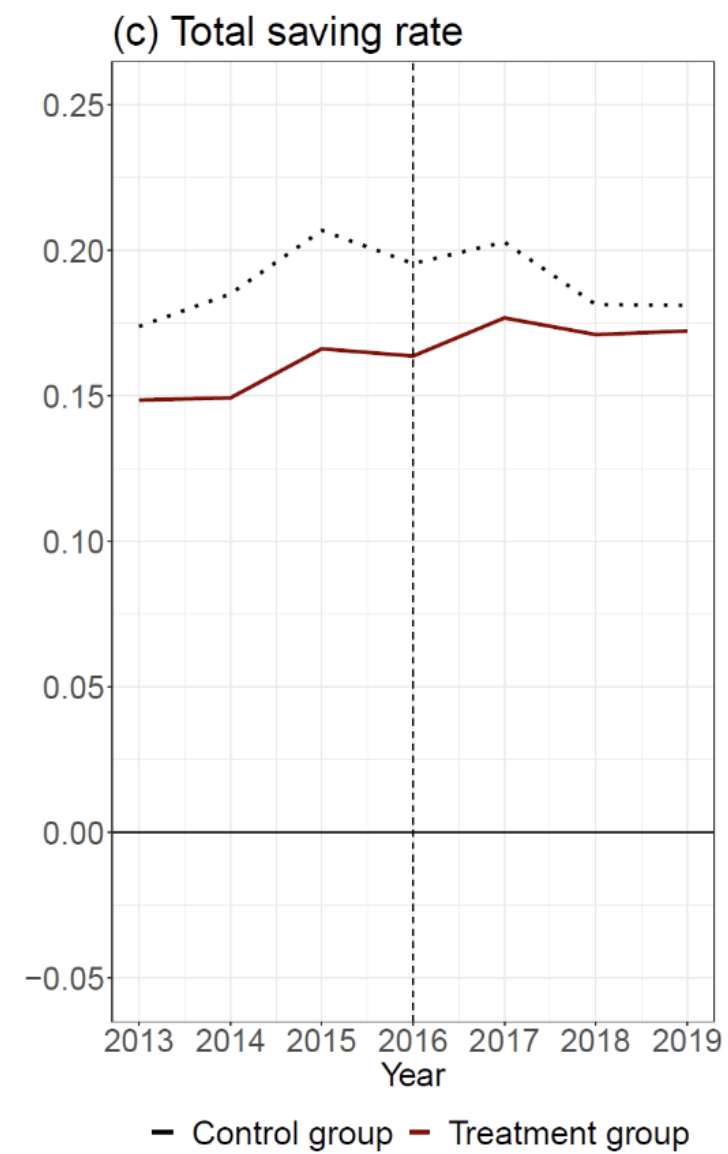
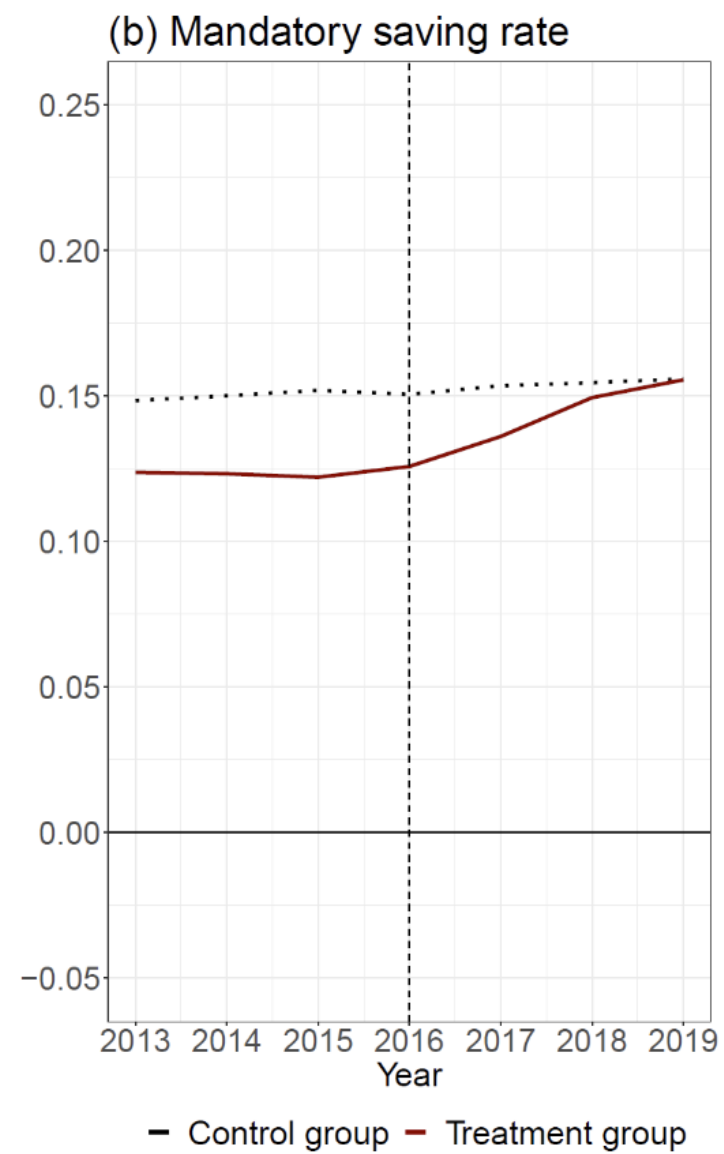
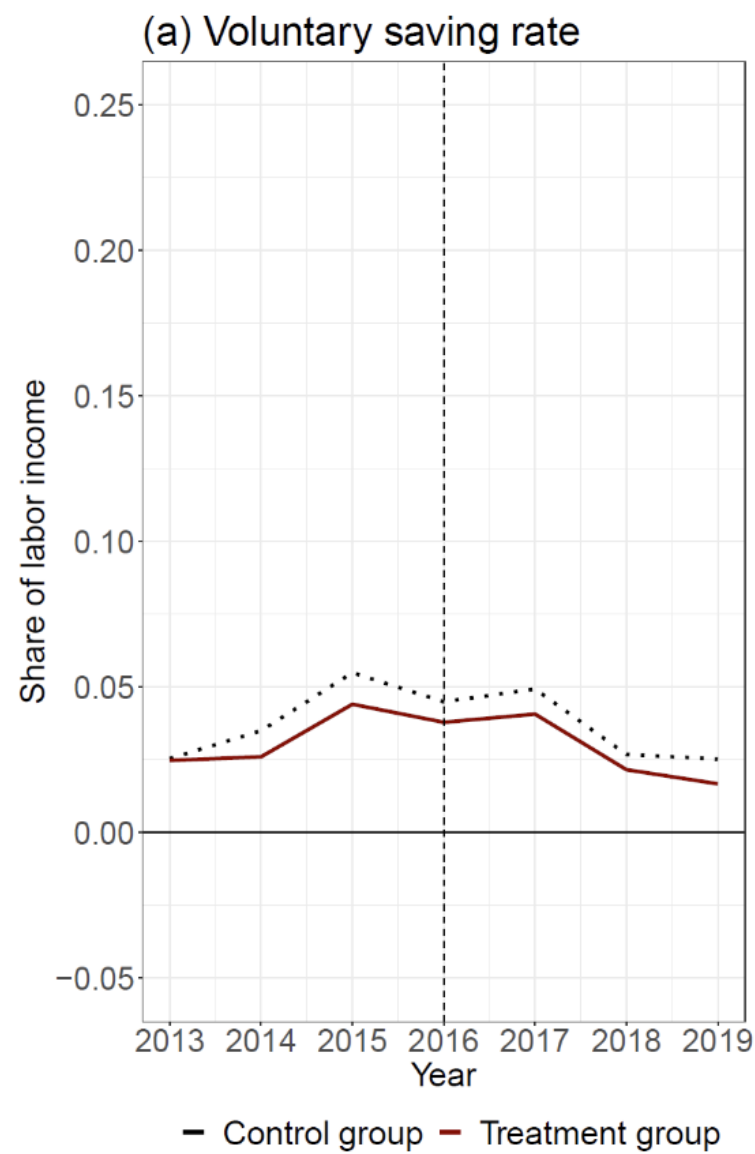

Aðeins þeir sem sögðust vera í vinnu (sp. 1) fengu þessa spurningu.

c.a. 30% svarar ekki spurningunni
→ Lítil þekking?

Aðeins einn þriðji nær þessu rétt!
→ Eða er það einn fimmti?

Hækkun skyldusparnaðar 2016-18

Hækkun skyldusparnaðar 2016-18: Frétt aflutningur

Morgunblaðið
FÖSTUDAGUR 22. JANÚAR 2016
• Stofnað 1913 • 17. tölublað • 104. útgáfa •

HEFÐIN OG NÝSKÖPUN MÆTAST Í ÞORRA
KONUR VERÐLAUNADAR
HEFUR UPPGÖTVAD MARGAR HÆFILEIKARÍKAR MANNESKJUR

Landsbankinn færir öðruvísi að næst og hefði söluferlið opið

„Við í Landsbankinum höfum hlotið og tekið mark á gagnrýni á vísir þá á Borgun. Við höfum sagt að við höfum þetta haft söluferlið opið, þetta fyrir áherslu. Það er ljóst að vísir bankinn aftur í sínum eða svipulri aðstæðu munum við fara öðruvísi að og hafa söluferlið opið,“ segir Steinhjör Pálsson, bankastjóri Landsbankans, m.a. í aðvæðri grunni í Morgunblaðinu í dag þar sem hann svarar fyrir þá gagnrýni sem bankinn hefur satti vagna sínu á hlut sínum í korta-fyrirtækinu Borgun árið 2014.

Steinhjör segir að bankinn stami að sjálfsögðu koma fyrir nefnd Alþingis verki þess dökud en í blaðinu í dag segir Ólafur Jóhannesson, formaður stjórnskipunar- og eftirlitshættufundar, að hót sé „mjög stórt og alvarlegt mál“ á ferðinni.

Þá segir Steinhjör í grunni sínu að ef Fjármálaeftirlitið (FME) ákveði að rannsóka málið gæti bankinn ekki athugasemdir við það. „Rítt er að benda á að bankinn verði FME umboðin gegn um síðna (desember 2014) en hefur ekki fengið frekari viðbrögð úr þeirri átt,“ segir Steinhjör endfróvar. 112 og 17

Fyrsta bananalsýsi í umferðinni á árinu

„Einn liði í aðvæðgu umferðarsýsi á Njarðarbrant í Reykjavíkur rétt fyrir klukkun fimin síðdegis í gær. Er þetta fyrsta bananalsýsi í umferðinni í ár. Á síðasta ári létust 16 í umferðinni.

Slysið varð þegar tvær bifvélir ríkuð saman. Hinn liði var ákæmtur annarrar bifvélarmann og var einn á ferð en tvær farþegar voru í hinum bílunum. Leitdu þeir aðhlyningar á Heilbrigðisstofnun Suðurnesja.

Alli tilhætt lið lögreglu var kallað út ássamt sjúkrahúsi og tækjahlé en mikill viðbúnaður var vagna slysinu.

Launaálgjöld aukast um 6% 114

Friður til lengri tíma

● Kjarasamningar á almennum vinnumarkaði gilda út árið 2018 ● ASÍ metur afdrif húsnæðisfrumvarpa við endurskoðun í febrúar ● Launakostnaðurinn eykst um 6%

Helgi Bjarnason
hbj@vtt.is

„Tryggtur er friður á vinnumarkaði til ársloka 2018. Það er afar mikilvægt fyrir atvinnulífið og þá miklu ögu sem verið hefur að kominn sé friður til lengri tíma,“ segir Þorsteinn Vígharsson, framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulíðs, um nýjan kjarasamning við Alþýðasamband Íslands og aðildarfélag þess sem undirritaður var í gær. Samningurinn tryggir viðbætta launhækkun og aukin mótframlag laungræðsla í líffrisgjöld.

Samningurinn gildir til loka árs 2018 og tryggir þriðri árið á almennum vinnumarkaðum í þriðji ár. Fyrirtæki SA meta miðla frið á vinnumarkaði til lengri tíma. Gylfi Arnbjörnsson, forseti ASÍ, þetta þess að ákæði gildandi samninga um endurskoðun samningsskráanna í febrúar standi. Þar verði séntaklega liði til ófala ríkisstjórnarmann á yfirlyfningum í hionæðisfrumvarpa sem verið hafi miðvægar forsendur við þess kjarasamninga á síðasta ári. ASÍ hefur sem sagt eflir afgreiðu Alþingis á hionæðisfrumvarpa silygnuáhrifanna.

Þess viðbæturálgjöld fyrir atvinnulíð sem síkætt í samningnum og

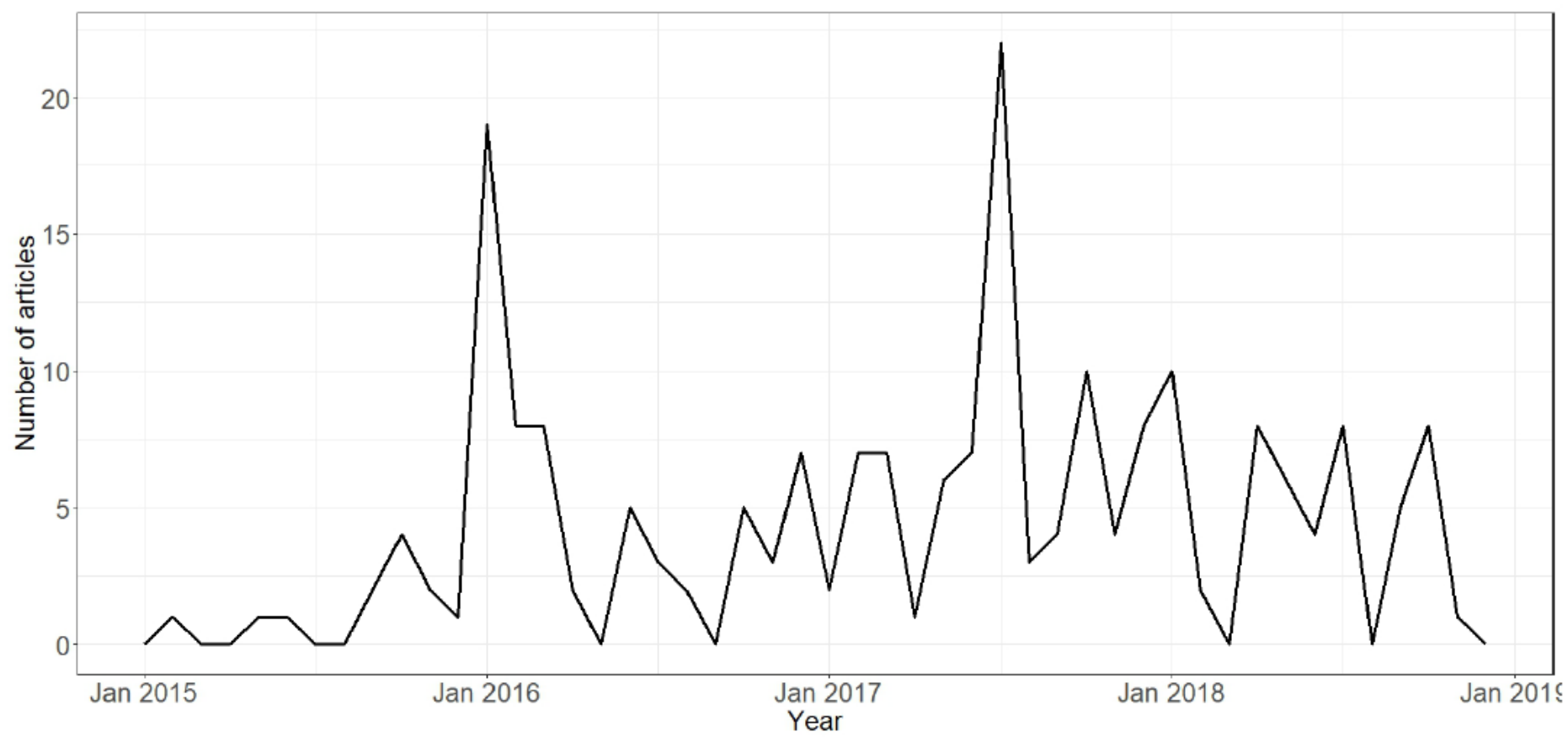
Hækkun til viðbótar

Laun hækka heldur meira á samningstímamum en áður var samíð um og hækkanin í ár kemur fyrir.

Mótframlag laungræðsla í líffrisgjöld verður hækkað um 3,5% á samningstímamum og verður 11,5% frá miðju ári 2018 að teila. Er þetta viðbæturálgjöld til að jafna líffrisgjöld launþega í landinu.

Þess viðbæturálgjöld aukast um 6% 114

Figure 11: Number of news reports featuring the phrase *employer contribution*

Notes: Figure 11 captures all mentions of the phrase *employer contribution* in all published media, including newspapers, broadcast news on radio and television along with online articles. The spike in coverage in early 2016 coincides with the signing of the collective bargaining agreement. The spike in July 2017 coincides with the second increase in employer's pension contribution, see footnote 12.

þ.e. mótframlag atvinnurekenda

Do you think that this contribution has changed in the past 5 years?

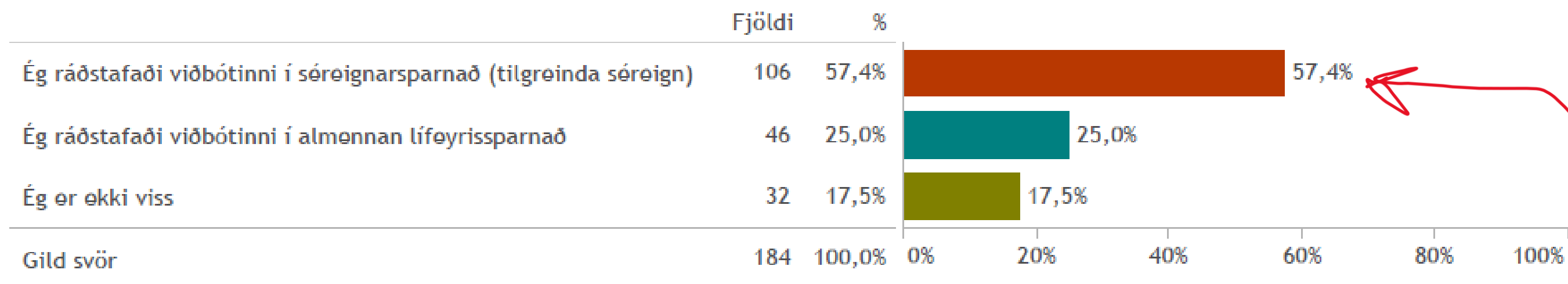

→ 32% almenna vinnumarkaðarins **svöruðu rétt** að framlag atvinnurekanda hafi hækkað

→ 20% þeirra sem vinna fyrir hið opinbera **svöruðu ranglega** að framlagið hafi hækkað

Bendir til að um 12% séu meðvituð um hækkunina 2016-18

5. Hvernig hefur þú ráðstafað þessu viðbótarframlagi vinnuveitenda?

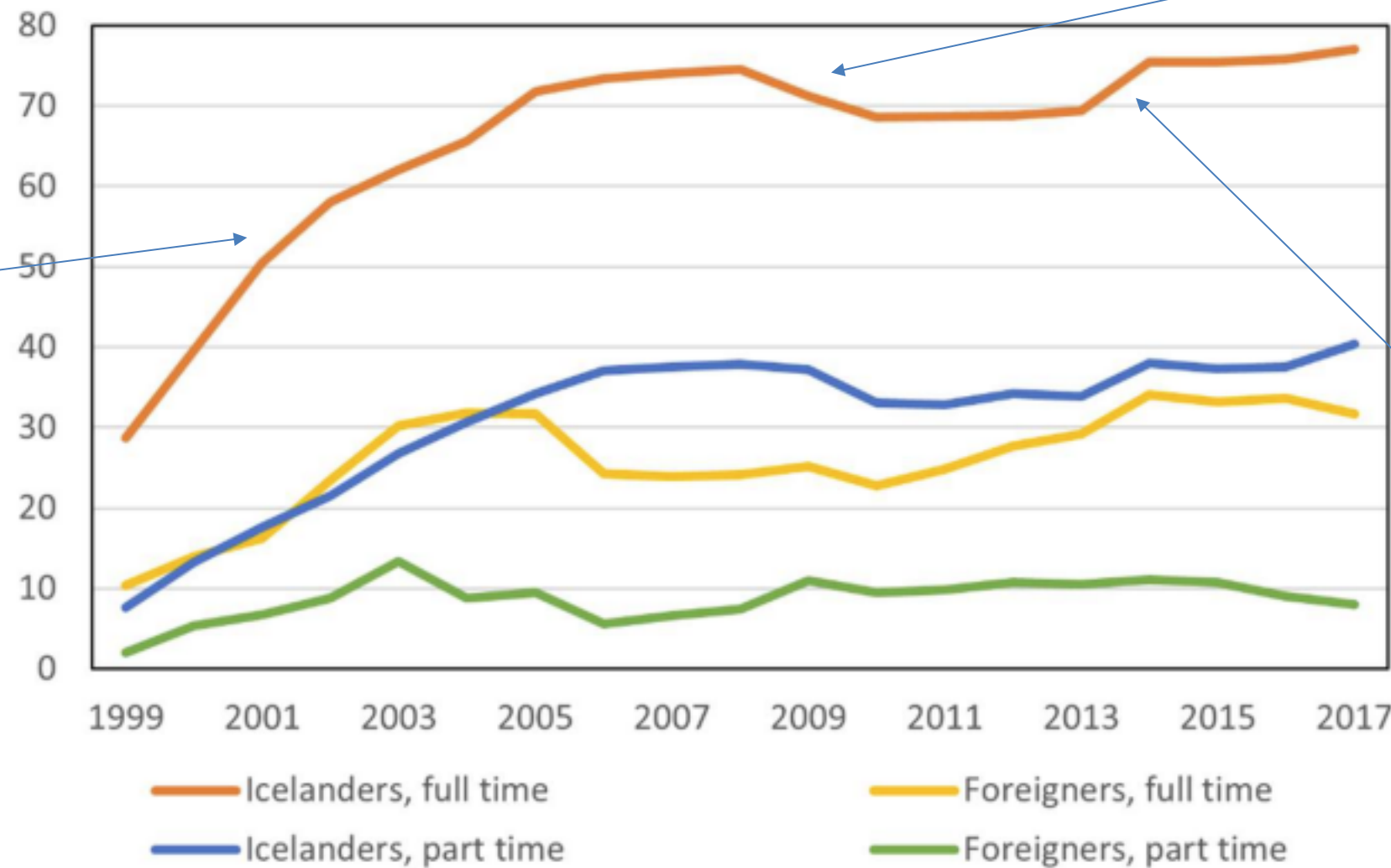

(Mér skilst að hlutfall þeirra sem ráðstafaði þessu í tilgreinda séreign sé í raun um 7%)

Vísbendingar um þekkingu á séreignarsparnaði

Figure 1. Participation rates in supplementary pension schemes 1999-2017

Hlutfall þeirra sem taka þátt hækkar jafnt og þétt fyrstu árin

Kreppan virðist hafa áhrif

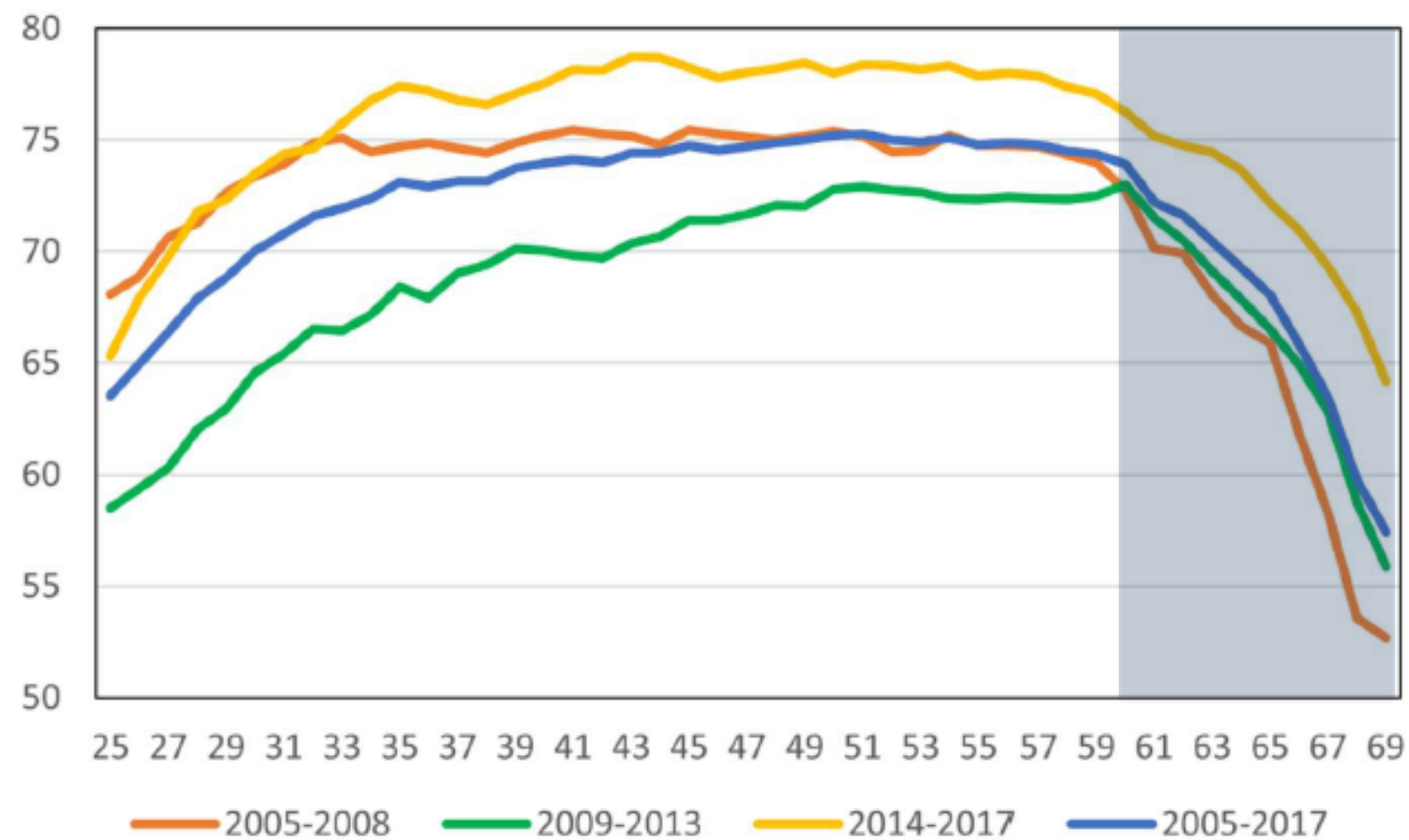
Innborgun á húsnæðislán líka

Note: Participation rates (in %) among wage-earners 25-69 years old.

Sources: Statistics Iceland, Central Bank of Iceland.

Vísbendingar um þekkingu á séreignarsparnaði

Figure 4. Average participation rates among Icelandic wage-earners **working full-time**, by age

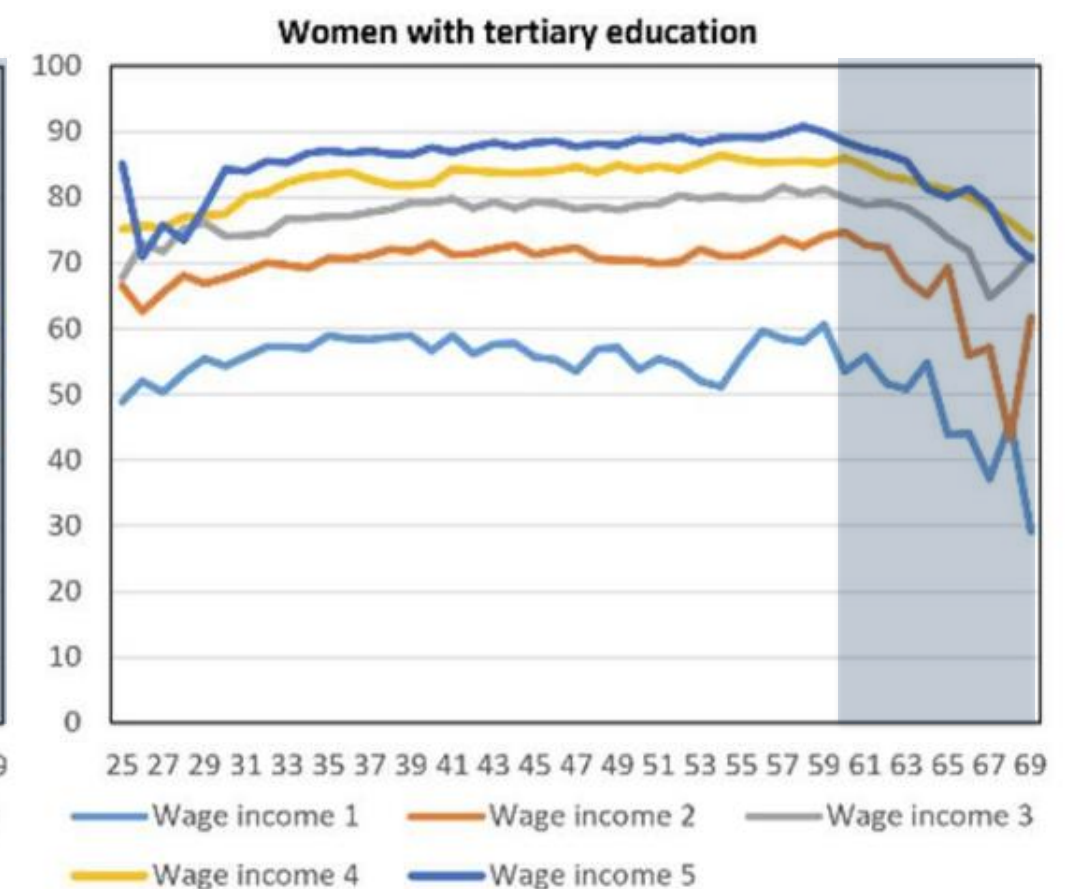
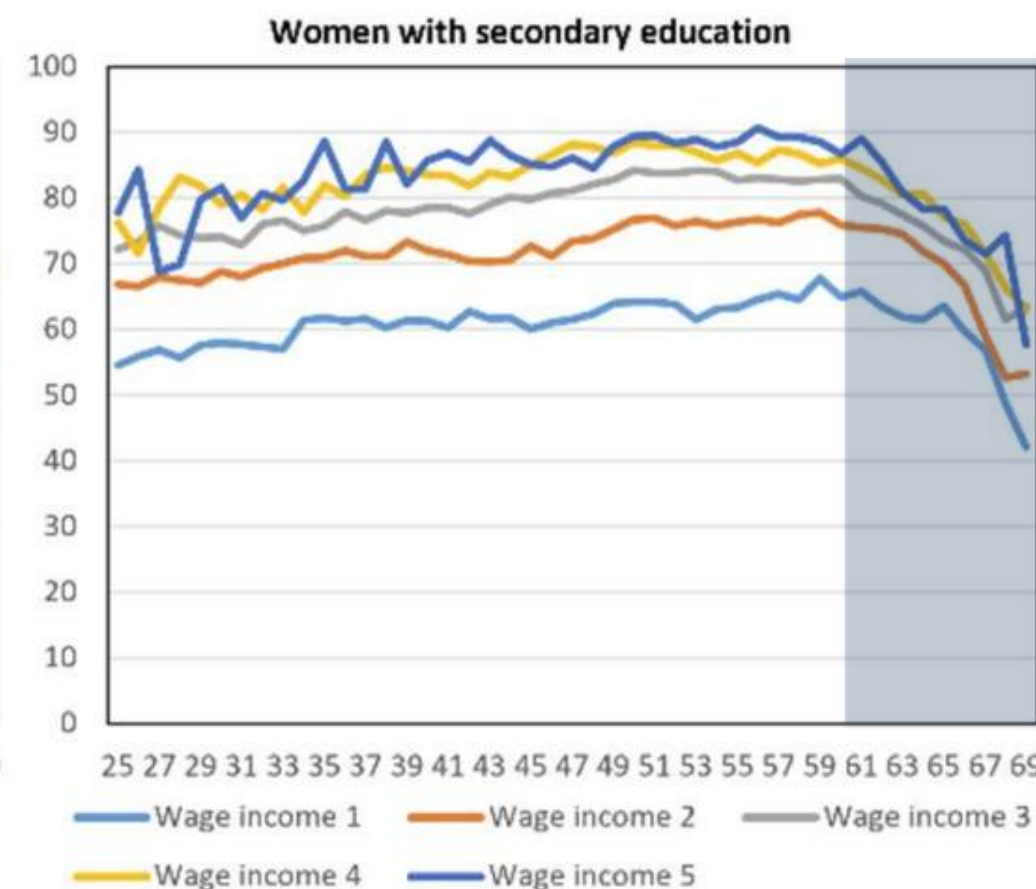
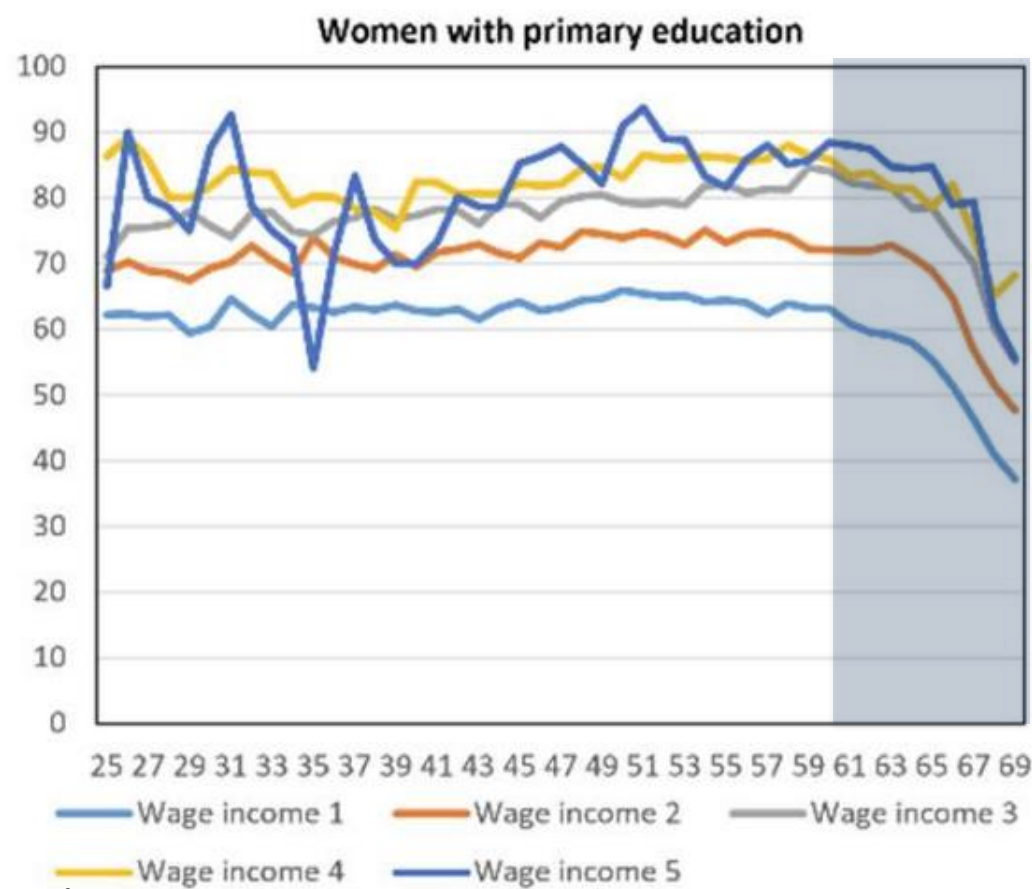
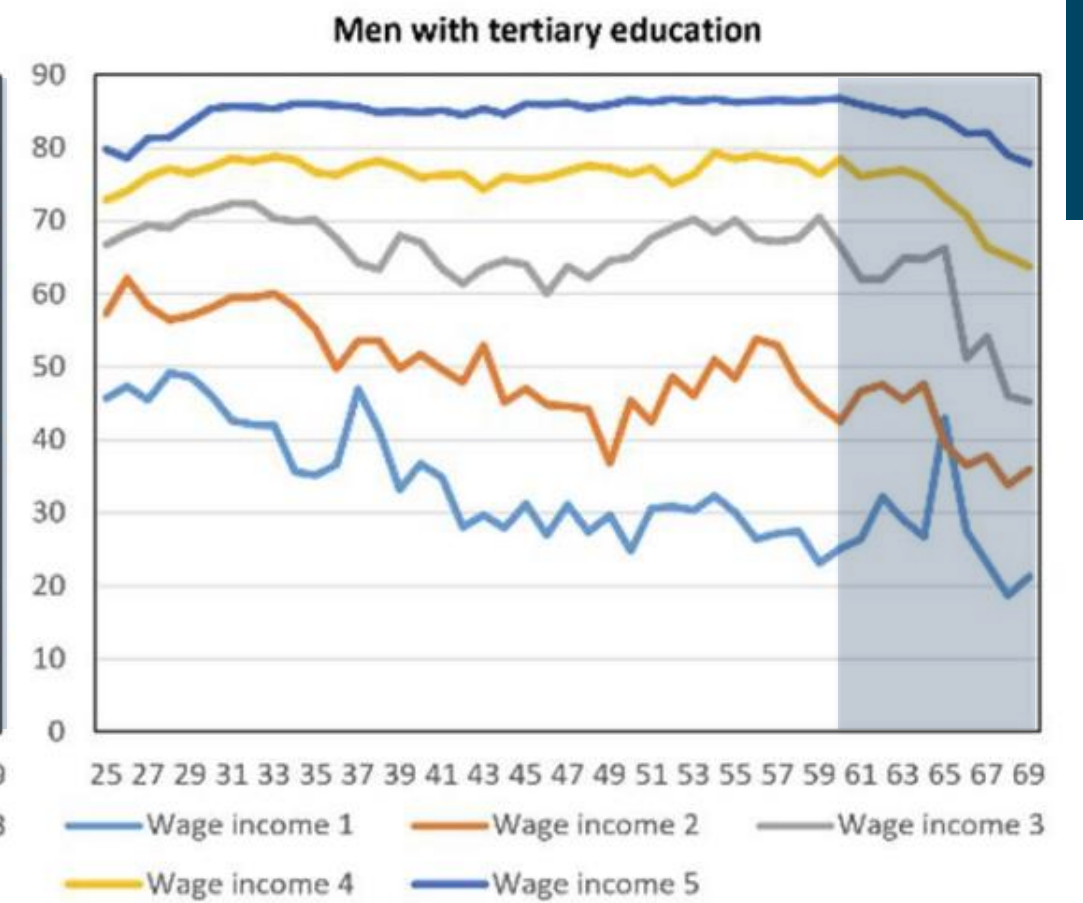
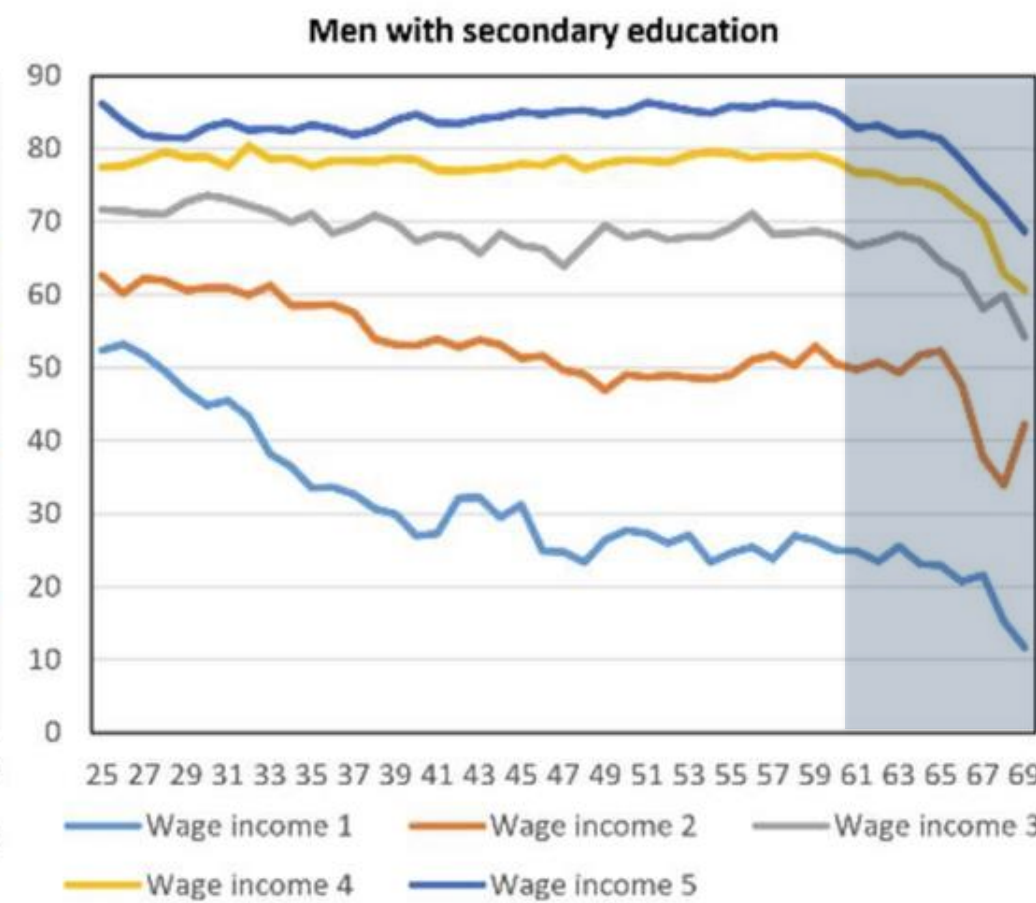
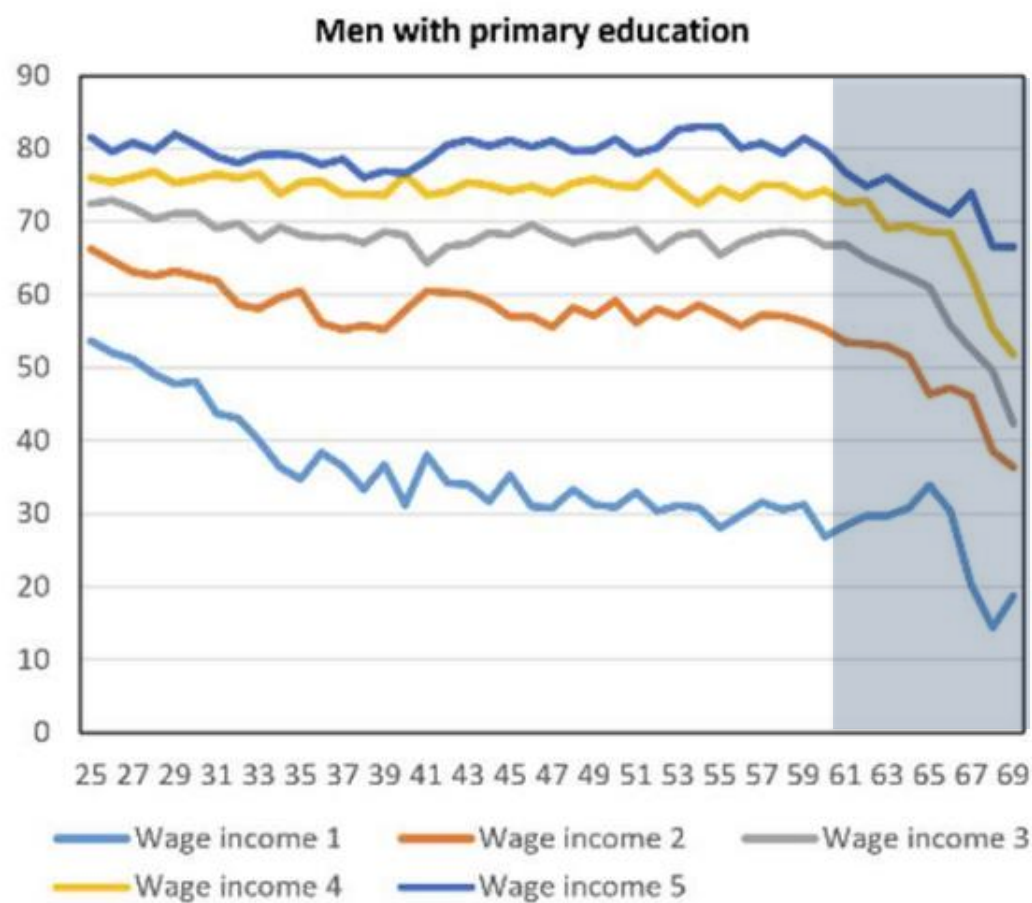
Einstaklingar geta fengið séreignarsparnaðinn greiddan strax út eftir sextugt.

Ókeypis peningur

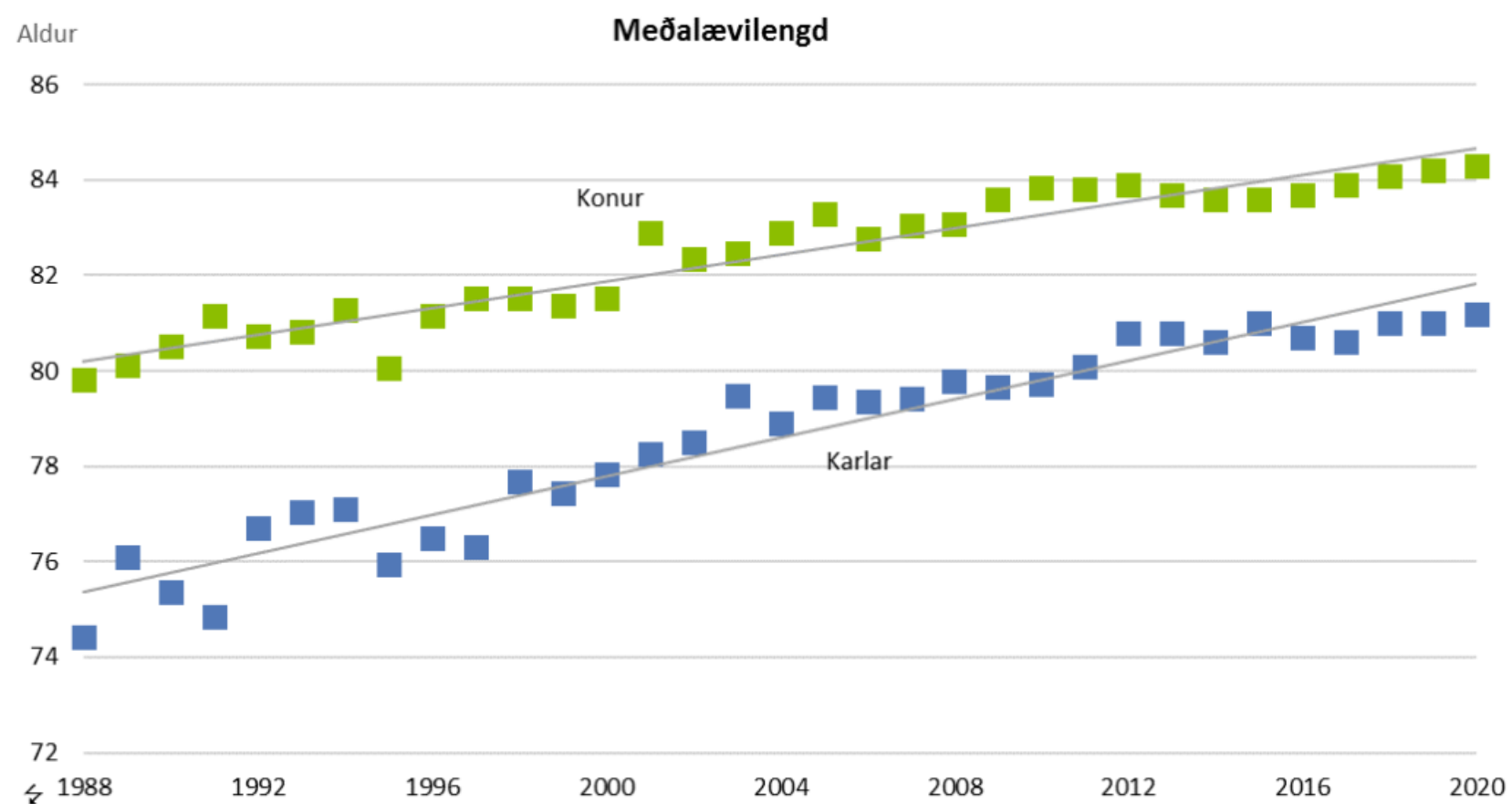
Note: Average participation rates (in %) over different periods. Participation rates are calculated for Icelanders working full-time. The x-axis shows the age of participants.

Sources: Statistics Iceland, Central Bank of Iceland.

Konur líklegri til að spara og hætta fyrr á vinnumarkaði skýrir þetta að hluta? Skoðum nánar...

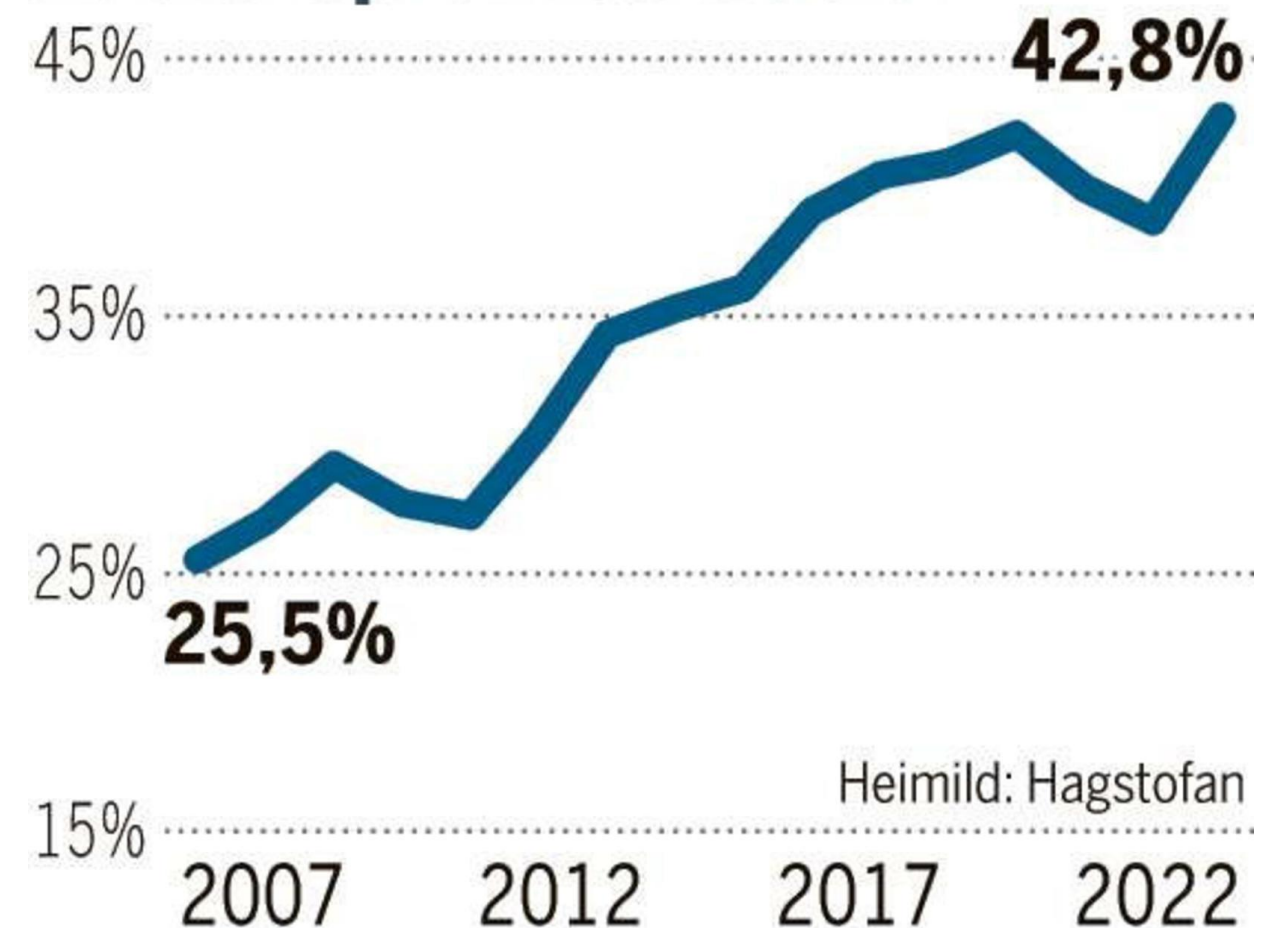

Vísbendingar um þekkingu á almannatryggingum

Hlutfall ellilífeyrisþega

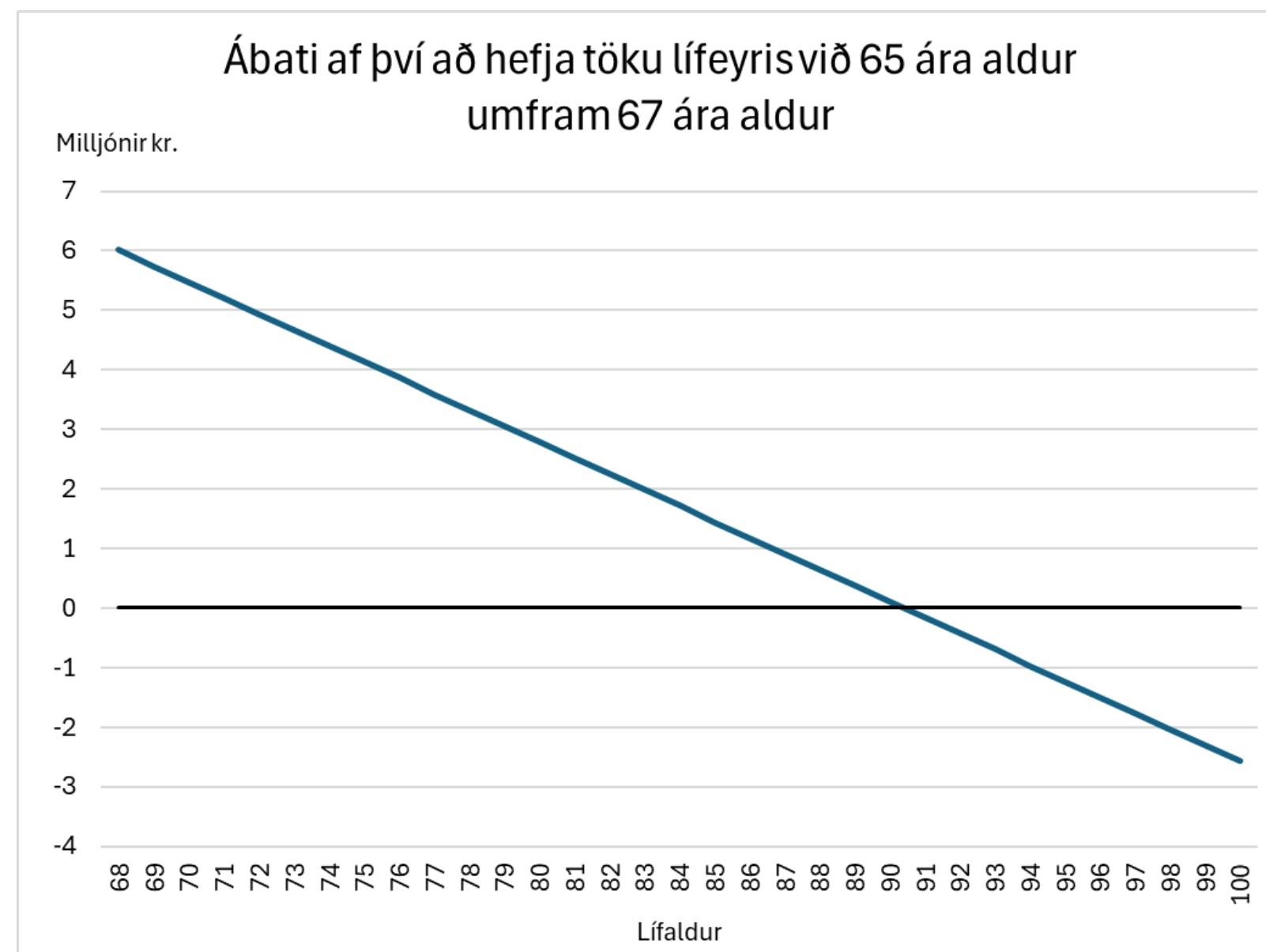
Þróunin frá 2007 til 2022 í aldurshópnum 65-66 ára

Heimild: Hagstofan

Vísbendingar um þekkingu á almannatryggingum

- Dæmi úr reiknivél TR
 - Eftirlaun við 67 ára aldur
 - Gefum okkur: 300.000 á mánuði úr samtryggingu
 - 236.245 á mánuði frá TR
 - Eftirlaun við 65 ára aldur
 - 261.600 á mánuði úr samtryggingu (frá 65 ára)
 - 252.292 á mánuði frá TR (frá 67 ára)
- Ef þessi einstaklingur deyr svo 84 ára þá græðir hann c.a. 1,5 milljónir á að fara á eftirlaun 65 ára
 - Horft í fjölskyldusögu?

Íslensk rannsókn á þekkingu ungs fólks á lífeyrismálum

- MS ritgerð Ásdísar Rúnar Ragnarsdóttir
- Könnun, 340 svör
 - 16-30 ára

HVERSU LÍTIL EÐA MIKIL ER ÞEKKING ÞÍN Á RÉTTINDUM Í LÍFEYRISSJÓÐUM?

FINNST ÞÉR SKIPTA LITLU EÐA MIKLU MÁLI AÐ ÞEKKJA RÉTTINDI ÞÍN Í LÍFEYRISSJÓÐUM?

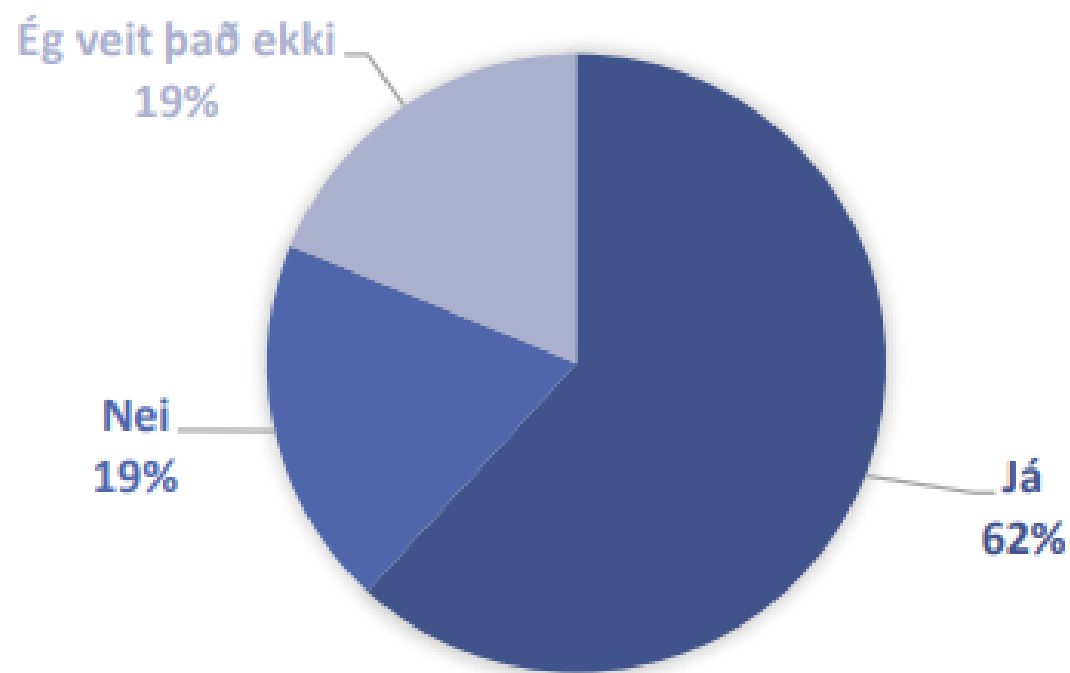

FINNST ÞÉR SKIPTA LITLU EÐA MIKLU MÁLI AÐ ÞÆLA Í LÍFEYRISMÁLUM Á ÞEIM ALDRI SEM ÞÚ ERT?

Íslensk rannsókn á þekkingu ungs fólks á lífeyrismálum

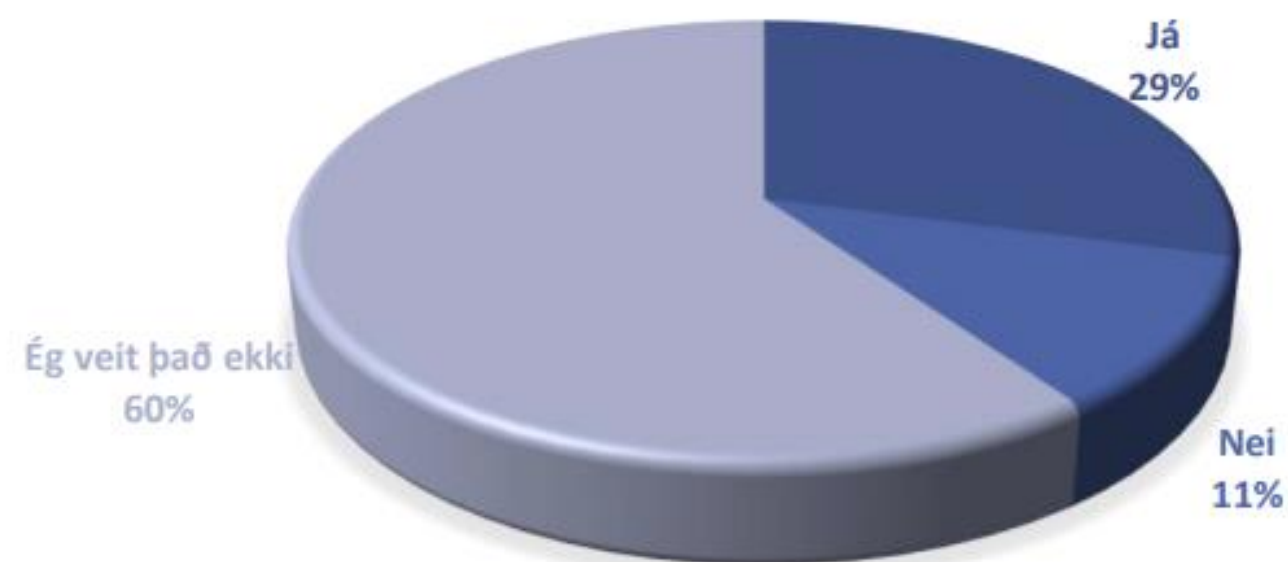
**ERT ÞÚ MEÐ
VIÐBÓTARLÍFEYRISSPARNADUR?**

„Ég lít á það sem launahækkun sem væri synd að láta fram hjá sér fara.“

„Til að fá 2% mótframlag vinnuveitanda.“

ERFIST VIÐBÓTARLÍFEYRISSPARNADUR?

„Skattfrjáls ráðstöfun á höfuðstól.“

„Mamma sagði að það væri gott.“

Erlendar vísbendingar

- Áhrif lífeyriskerfis á annan sparnað:
 - 85% Dana eru *passive savers*, og bregðast ekki við breytingum á skyldusparnaði sínum (Chetty et al., 2014)
 - Breytingar í danska lífeyriskerfinu höfðu aðeins áhrif á annan sparnað 0-33% Dana (Arnberg and Barslund, 2014)
 - Aukning í skyldusparnaði (BNA) leiddi til samsvarandi 30% lækkunnar í valkvæðum lífeyrissparnaði (Friedberg et al., 2024)
- Fjármálalæsi og þekking á lífeyriskerfinu:
 - Fjármálalæsi er mismunandi eftir þjóðfélagshópum í Finnlandi. Tenging milli fjármálalæsis og sparnaðar til efri áráanna hjá konum en ekki körlum. (Panu and Olli-Pekka, 2018)
 - Sænsk rannsókn. Marktækur munur í fjármálalæsi þeirra sem spara til efri áráanna í samanburði við þá sem gera það ekki. (Almenberg and Säve-Söderbergh, 2011)

Erlendar vísbendingar frá Svíþjóð

- 16 spurningar um lífeyriskerfið í Svíþjóð
 - Að meðaltali var 45% spurninga svarað rétt
- Þeir sem vita almennt minna eru:
 - Ungir, minna menntaðir, lægri tekjur og konur
 - Eru þetta þeir sem eru í viðkvæmari stöðu efnahagslega?
 - Mestur hagur einmitt þeirra að vita hvernig kerfið virkar?

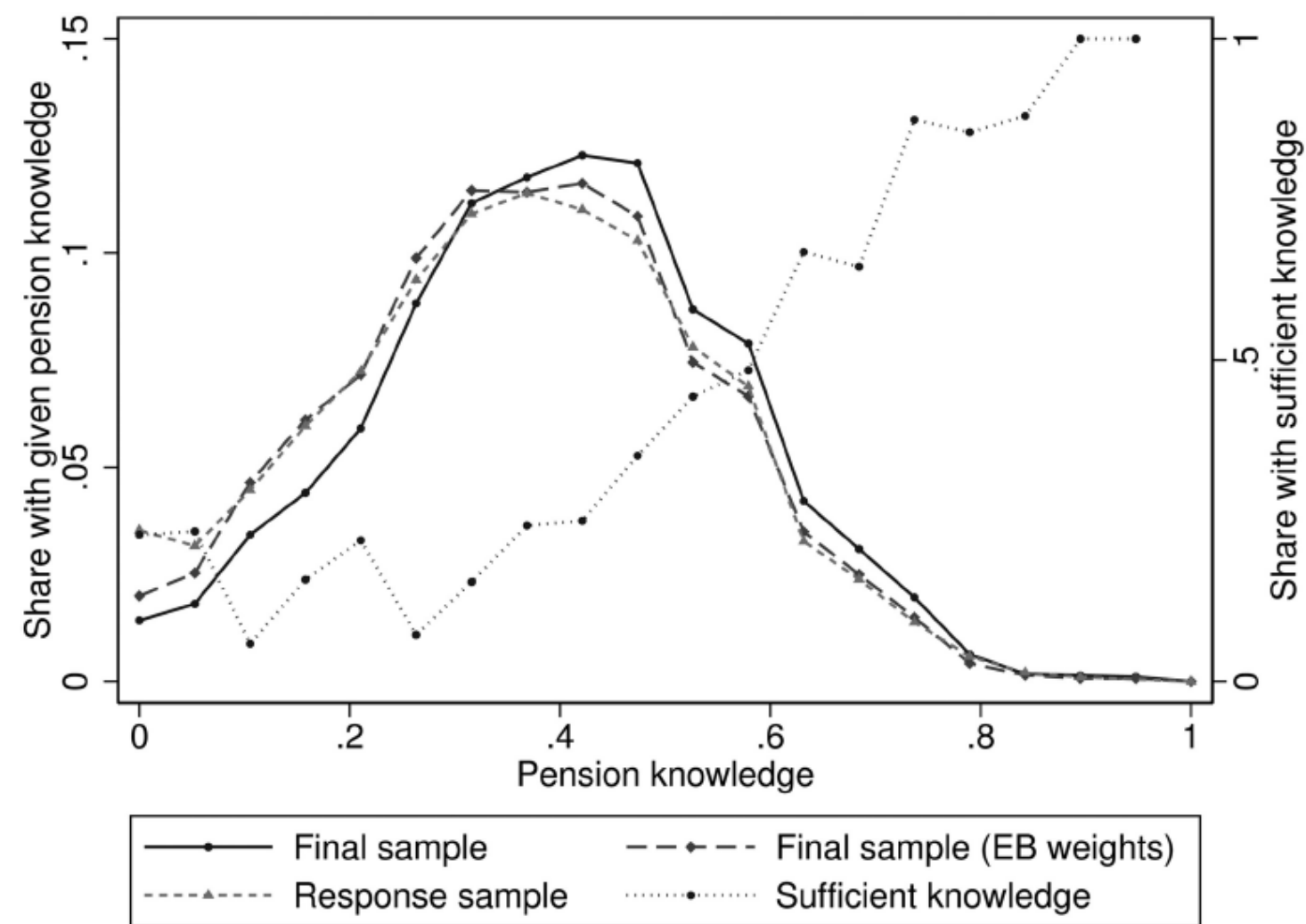
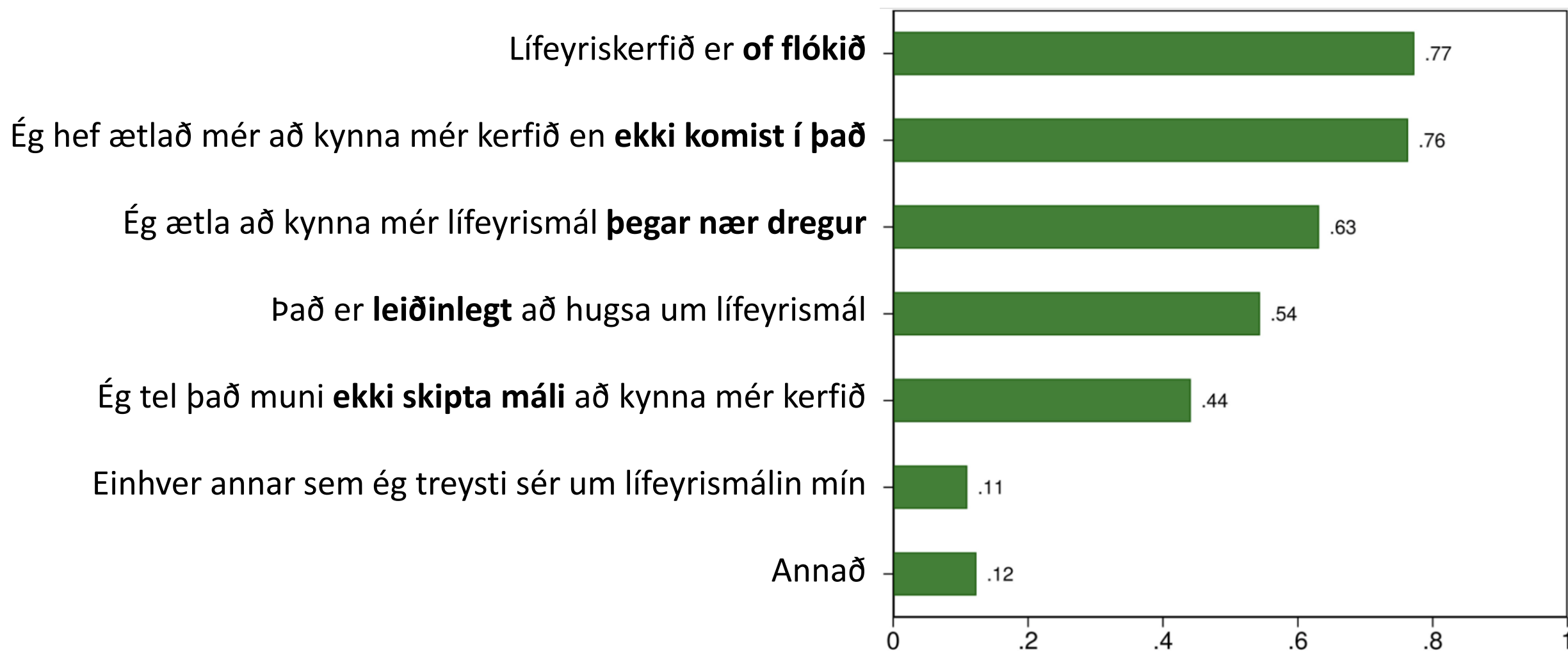

Figure 1. Distribution of pension knowledge. *Note:* The figure shows the distribution of share of correct answers (the pension knowledge index) for the final sample, using design weights (solid line, see section “Register-Based Variables and Sample Selection” in the Appendix) or entropy balancing weights (long dashed line). The

Erlendar vísbendingar: Svíþjóð

Af hverju hefur þú ekki kynnt þér lífeyrismál betur?

Dagskrá Samantekt

- Könnun á þekkingu á lífeyriskerfinu + vísbendingar úr rannsóknarritgerð

Könnun bendir til þessa að þekking á lífeyriskerfinu sé almennt lítil

Lítill (engin) viðbrögð við breytingu á skyldusparnaði 2016-18

- Þekking á séreignasparnaði

Viðbrögð við efnahagsaðstæðum og breytingum í regluverki

Einstaklingar (60+) haga séreignasparnaði sínum þveröfugt við það sem búast mætti við

- Þekking á almannatryggingum

Sumir þeirra sem eru að komast á eftirlaunaaldur spila á kerfið

- Íslensk rannsókn um ungt fólk og lífeyrismál

Ungu fólki finnst mikilvægt að vera upplýst um lífeyrismál en kynnir sér þau samt ekki

- Stiklað á stóru varðandi niðurstöður erlendra rannsókna

Fólk bregst takmarkað við hvötum

Lífeyrismál eru flókin og leiðinleg